

Νίκος Εγγονόπουλος,
«Μπολιβάρ, ένα ελληνικό ποίημα»:
ο υπερρεαλιστικός ήρωας

επιμέλεια: Χρήστος Δανιήλ

ΝΙΚΟΣ ΕΓΓΟΝΟΠΟΥΛΟΣ

Μπολιβάρ, ένα ελληνικό ποίημα

Το απόσπασμα που ακολουθεί ανήκει στην ποιητική σύνθεση του Νίκου Εγγονόπουλου Μπολιβάρ. Ένα ελληνικό ποίημα το οποίο γράφτηκε στη διάρκεια της Κατοχής, το χειμώνα του 1942-1943, κυκλοφόρησε αρχικά σε χειρόγραφα αντίγραφα, διαβάστηκε σε συγκεντρώσεις αντιστασιακού χαρακτήρα και δημοσιεύτηκε το 1944. Πρόκειται για ένα μεγάλο συνθετικό ποίημα, με υπερ-ρεαλιστικά στοιχεία και με περιεχόμενο που αναφέρεται σε εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες. Κεντρικό πρόσωπο του ποιήματος είναι ο Σίμων Μπολιβάρ, πολιτικός και στρατιωτικός ηγέτης σε πολλά απελευθερωτικά κινήματα των λαών της Νότιας Αμερικής (1810-1830) ενάντια στους Ισπανούς κατακτητές.

Για τους μεγάλους, για τους ελεύθερους, για τους γεν-
ναίους, τους δυνατούς,
Αρμόζουν τα λόγια τα μεγάλα, τα ελεύθερα, τα γεν-
ναία, τα δυνατά,
Γι' αυτούς η απόλυτη υποταγή κάθε στοιχείου, η σιγή,
γι' αυτούς τα δάκρυα, γι' αυτούς οι φάρτοι,
κι οι κλάδοι ελιάς, και τα φανάρια
Όπου χοροπηδούνε με το λίκνισμα των καρabiών και
γράφουνε στους σκοτεινούς ορίζοντες των
λιμανιών,
Γι' αυτούς είναι τ' άδεια βαρέλια που σωριαστήκανε στο
πιο στενό, πάλι του λιμανιού, σοκάκι,
Γι' αυτούς οι κουλούρες τ' άσπρα σκιοινιά, κι οι αλυσί-
δες, οι άγκυρες, τ' άλλα μανόμετρα¹,
Μέσα στην εννευριστικιάν οσμή του πετρελαίου,
Για ν' αρματώσουνε καράβι, ν' ανοιχτούν, να φύγουνε,
Όμοιοι με τραμ που ξεκινάει, άδειο κι ολόφωτο μέσ' στη
νυχτερινή γαλήνη των μπαχτσέδων,
Μ' ένα σκοπό του ταξιδιού: π ρ ο ς τ ' ά σ τ ρ α

Γι' αυτούς θα πω τα λόγια τα ωραία, που μου τα υπα-
γόρευσε η Έμπνευσις,
Καθώς εφώλιασε μέσα στα βαθιά του μυαλού μου όλο
συγκίνηση.

.....
Μπολιβάρ! Όνομα από μέταλλο και ξύλο, είσυνα
ένα λουλούδι μεσ' στους μπαχτσέδες της
Νότιας Αμερικής.

Είχες όλη την ευγένεια των λουλουδιών μεσ' στην καρ-
διά σου, μεσ' στα μαλλιά σου, μέσα στο

---

¹ **μανόμετρο:** όργανο για τη μέτρηση της πίεσης των υγρών και των αερίων

βλέμμα σου.

.....
Μπολιβάρ! Κράζω τ' όνομά σου ξαπλωμένος στην
κορφή του βουνού Έρε,
Την πιο ψηλή κορφή της νήσου Ύδρας.
Από δω η θεά εκτείνεται μαγευτική μέχρι των νήσων
του Σαρωνικού, τη Θήβα,
Μέχρι και κάτω, πέρα απ' τη Μονεβασιά, το τρανό
Μισίρι,
Αλλά και μέχρι του Παναμά, της Γιουατεμάλα, της
Νικαράγουα, του Οντουράς, της Αϊτής,
του Σαν Ντομίγκο, της Βολιβίας, της Κο-
λομβίας, του Περού, της Βενεζουέλας, της
Χιλής, της Αργεντινής, της Βραζιλίας, Ου-
ρουγουάη, Παραγουάη, του Ισημερινού,
Ακόμη και του Μεξικού.
Μ' ένα σκληρό λιθάρι χαράζω τ' όνομά σου πάνω στην
πέτρα, νάρχονται αργότερα οι άνθρωποι να
προσκυνούν.
Τινάζονται σπίθες καθώς χαράζω —έτσι ήτανε, λεν, ο
Μπολιβάρ— και παρακολουθώ
Το χέρι μου καθώς γράφει, λαμπρό μέσα στον ήλιο.
Είδες για πρώτη φορά το φως στο Καράκας. Το φως
το δικό σου,
Μπολιβάρ, γιατί ως νάρθης η Νότια Αμερική ολό-
κληρη ήτανε βυθισμένη στα πικρά σκοτάδια.
Τ' όνομά σου τώρα είναι δαυλός αναμμένος, που φωτί-
ζει την Αμερική, και τη Βόρεια και τη Νό-
τια, και την οικουμένη!
Οι ποταμοί Αμαζόνιος και Ορινόκος πηγάζουν από τα
μάτια σου.
Τα ψηλά βουνά έχουν τις ρίζες στο στέρνο σου,
Η οροσειρά των Άνδεων είναι η ραχοκοικαλιά σου.
Στην κορφή της κεφαλής σου, παληιαρά, τρέχουν
τ' ανήμερα άτια και τ' άγρια βόδια,
Ο πλούτος της Αργεντινής.
Πάνω στην κοιλιά σου εκτείνονται οι απέραντες φυτείες
του καφέ.

Σαν μιλάς φοβεροί σεισμοί ρημάζουνε το παν,
Από τις επιβλητικές ερημιές της Παταγονίας μέχρι τα
πολύχρωμα νησιά,
Ηφαίστεια ξεπετιούνται στο Περού και ξερνάνε στα

ουράνια την οργή τους,
Σειούνται τα χρώματα παντού και τρίζουν τα εικονίσμα-
τα στην Καστοριά,
Τη σιωπηλή πόλη κοντά στη λίμνη.
Μπολιβάρ, είσαι ωραίος σαν Έλληνας.

Ελεωνόρα

(πρόσθια όψις)

τα μαλλιά της είναι σαν χαρτόνι
και σαν ψάρι
τα δυο της μάτια είναι
σαν ένα περιστέρι
το στόμα της
είναι σαν τον εμφύλιο πόλεμο
(στην Ισπανία)
ο λαιμός της είναι ένα κόκκινο
άλογο
τα χέρια της
είναι
σαν τη φωνή
του πυκνού
δάσους
τα δυο της στήθη είναι
σαν τη ζωγραφική μου
η κοιλιά της είναι
η ιστορία
του Βέλθανδρου και της Χρυσάντζας
η ιστορία
του Τωβία
η ιστορία
του
γαϊδάρου
του λύκου και της αλωπούς
το φύλο της
είναι
οξέα σφυρίγματα
μέσα στη γαλήνη
του μεσημεριού
οι μηροί της είναι
οι τελευταίες
αναλαμπές

της σεμνής χαράς
των οδοστρωτήρων
τα δυο της λατρευτά
μικρά
πόδια
είναι το πράσινο
τηλέφω-
νο με τα κόκκινα
μάτια [...]

[1938]

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ
Μονομαχία ηρώων

Σαν βράχος είν' οι πλάτες του,
Σαν κάστρο η κεφαλή του,
Και τα δασιά² τα στήθια του
Τοίχος χορταριασμένος

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ

Άσμα ηρωικό και πένθιμο για τον χαμένο ανθυπολοχαγό της Αλβανίας, «Στ'»

Ήταν ωραίο παιδί. Την πρώτη μέρα που γεννήθηκε
Σκύψανε τα βουνά της Θράκης να φανεί
Στους ώμους της στεριάς το στάρι που αναγάλλιαζε³.
Σκύψανε τα βουνά της Θράκης και το φτύσανε
Μια στο κεφάλι, μια στον κόρφο, μια μέσα στο κλάμα του.
Βγήκαν Ρωμιοί με μπράτσα φοβερά
Και το σήκωσαν στου βοριά τα σπάργανα⁴...
Ύστερα οι μέρες τρέζανε, παράβγαν στο λιθάρι
Καβάλα οι φοραδοπούλες χοροπήδηξαν
Ύστερα κύλησαν Στρυμώνες πρωινόι
Ώσπου κουδούνισαν παντού οι τσιγγάνες ανεμώνες
Κι ήρθαν από της γης τα πέρατα
Οι πελαγίτες οι βοσκοί να παν των φλόγων⁵ τα κοπάδια

---

² δασιά: τριχωτά, πυκνά

³ αναγάλλιαζε: χαίρονταν, ευφραίνονταν

⁴ σπάργανα: φασκιά, το ύφασμα με το οποίο τυλίγουν το βρέφος

Εκεί που βαθιανάσαινε μια θαλασσοσπηλιά
Εκεί που μια μεγάλη πέτρα εστέναζε!
Ήταν γερό παιδί ·
Τις νύχτες αγκαλιά με τα νεραντζοκόριτσα
Λέρωνε τις μεγάλες φορεσιές των άστρων,
Ήτανε τόσοσ ο Έρωτας στα σπλάχνα του
Που έπινε μέσα στο κρασί τη γέψη όλης της γης
Πιάνοντας ύστερα χορό μ' όλες τις νύφες λεύκες
Ώσπου ν' ακούσει και να χύσ' η αυγή το φως μεσ' στα μαλλιά του
Η αυγή που μ' ανοιχτά μπράτσα τον έβρισκε
Στη σέλα δυο μικρών κλαδιών να γρατσουνάει τον ήλιο,
Να βάφει τα λουλούδια,
Ή πάλι με στοργή να σιγονανουρίζει
Τις μικρές κουκουβάγιες που ξαγρύπνησαν...
Ά τι θυμάρι δυνατό η ανασαιμιά⁶ του
Τι χάρτης περηφάνειας το γυμνό του στήθος
Όπου ξεσπούσαν λευτεριά και θάλασσα...

Ήταν γενναίο παιδί ·
Με τα θαμπόχρυσά κουμπιά και το πιστόλι του
Με τον αέρα του άντρα στην περπατηξιά
Και με το κράνος του, γυαλιστερό σημάδι
(Φτάσανε τόσο εύκολα μεσ' στο μυαλό
Που δεν εγνώρισε κακό ποτέ του)
Με τους στρατιώτες του ζερβά-δεξιά
Και την εκδίκηση της αδικίας μπροστά του
—Φωτιά στην άνομη φωτιά!—
Με το αίμα πάνω από τα φρύδια
Τα βουνά της Αλβανίας βροντήζανε
Ύστερα λυώσαν χιόνι να ξεπλύνουν
Το κορμί του, σιωπηλό ναυάγιο της αυγής
Και το στόμα του, μικρό πουλί ακελάηδιστο
Και τα χέρια του, ανοιχτές πλατείες της ερημίας
Βρόντηξαν τα βουνά της Αλβανίας
Δεν έκλαψαν
Γιατί να κλάψουν
Ήταν γενναίο παιδί!

[1944]

---

⁵ φλόκος: τριγωνικό πανί που προεξέχει από την πλώρη του καραβιού

⁶ ανασαιμιά: ανάσα

ΓΙΩΡΓΟΣ ΛΙΚΟΣ

Ο Ιππότης

Τα σπιρούνια⁷ του ήταν δυο άστρα
Που τα μάζεψε κάποτε μέσα στα χόρτα του βουνού
Κυνηγώντας.
Τα πόδια του ήταν νησιώτικο καλντερίμι
Ο κορμός του τοιχαράκι με γλάστρα
Τα χέρια του κλαδιά ελιάς
Τα μάτια του τρυγόνια
Και τα μαλλιά του ελπίδες.
Ήταν από καλή γενιά
Και σκλάβος έγινε και δούλος
Για την αγάπη. [...]

[1953-57]

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΣ

Ωδή στον Γεώργιο Καραϊσκάκη

Η οθόνη βουλιάζει
σαλεύει το πλήθος
εικόνες
ξεχύνονται με μιας
πού πας παληκάρι
ωραίο σαν μύθος
κι ολόισια
στο θάνατο κολυμπάς.

και όλες οι αντένες⁸
μιας γης χτυπημένης
μεγάφωνα
κι ασύρματα από παντού
γλυκά σε νανουρίζουν
και συ ανεβαίνεις
ψηλά
στους βασιλιάδες τ' ουρανού

---

⁷ **σπιρούνι:** μεταλλικό εξάρτημα στη φτέρνα των παπουτσιών του αναβάτη για να κεντρίζει το άλογο

⁸ **αντένα:** κεραία

Ποιος αλήθεια είμαι εγώ και πού πάω
με χίλιες δυο εικόνες στο μυαλό
προβολείς με στραβώνουν
και πάω
και γονατίζω
και το αίμα σου φιλώ

πού πας παληκάρη
πομπές ξεκινούνε
κι οι σιλάβες σου
ουρλιάζουν στο βωμό
ουρλιάζουν τα πλήθη
καμπάνες ηχούνε
κι ο ύμνος σου τραντάζει το ναό

[1969]

